

Teoksen digitaalinen käyttö ja tekijänoikeus

OSTAJAN JA MYYJÄN OPAS

Oppaan tekstissä on huomioitu lainmuutokset 1.1.2009 asti. Oppaan internet versiossa on mainittu kirjallisuutta, joka antaa lisä- ja taustatietoja aiheesta. Kirjallisuutta lukiessa on kuitenkin huomioitava että tekijänoikeuslainsäädännössä tapahtuu jatkuvasti muutoksia ja eräät säännökset joihin kirjoissa viitataan ovat voineet muuttua.

Oppaan tarkoituksena on antaa kaupanteon sujumisen kannalta tärkeää tietoa ja rohkaista kaupantekoon, antaa sekä osto- että myyntisivustystä.

HYVÄ TIETÄÄ TEKIJÄNOIKEUDEN OSTAJANA

1. Tekijänoikeus on helppoa: kysy lupa ja ilmoita nimi!

Tekijänoikeuslaki suojaa oikeudenhaltijan immateriaalista omaisuutta. Taiteilijan luvan kysyminen ja taiteilijan nimen ilmoittaminen on itsestäänselvyys kaikille taidetta ja kulttuuria arvostaville. Tekijänoikeuslaki edellyttää, että ennen teoksen käyttöä kysytään taiteilijan tai /ja muun oikeudenhaltijan lupa ja että heidän nimensä ilmoitetaan, kun teosta toisinnetaan. Taiteilijan nimen ilmoittaminen tuotteessa, jossa teosta käytetään lisää kuluttajan kiinnostusta ja arvostusta tuotetta kohtaan. Kuvaston lisensioimassa käytössä edellytämme kuvataiteilijan nimen lisäksi © Kuvasto merkinnän käyttöä. Merkintä kertoo, että käyttöön on haettu lupa ja kuvan käyttäjä kunnioittaa tekijänoikeuslakia ja kulttuurialan käytäntöjä.

LISÄTIETOJA: Harenko Kristiina, Niiranen Valtteri ja Tarkela Pekka: Tekijänoikeus. Kommentaari ja käsikirja. WSOY pro 2006.

2. Millaisia teoksia tekijänoikeuslaki suojaa?

Tekijänoikeuslaki suojaa itsenäisiä, omaperäisiä kirjallisia ja taiteellisia teoksia. Lisäksi tekijänoikeuslaki suojaa esittävän taiteilijan, tuottajan ja valokuvaajan lähioikeutta. Suojan laatuun ei vaikuta se, onko teos syntynyt analogisesti vaiko digitaalisesti. Sen sijaan suojan laajuus on digitaalisen käytön osalta eräissä tapauksissa laajempaa.

3. Valokuva kuvataiteen teoksesta

Kun käytetään valokuvaa kuvataiteen teoksesta tulee ottaa huomioon kaksi tekijänoikeuslain suojaamaa oikeutta: kuvataiteilijan oikeus päättää kuvataiteen teoksen kuvaamisesta ja tällaisen kuvan levittämisestä ja valokuvaajan oikeus päättää valokuvansa käytöstä. Molemmilta oikeudenhaltijoilta tarvitaan suojatun teoksen kyseessä ollessa lupa kuvan käyttöön. Kuvasto on kehittänyt palvelun, jossa molemmat luvat voi saada yhdeltä kotisivulta yhdessä digitaalisen kuvatiedoston kanssa. Myös kuvataiteilijoilla, jotka kuvaavat itse omia teoksiaan tai ovat ostaneet valokuvaajalta oikeuden käyttää teoskuvia, on vastaavaa palvelua. Vastaavaa palvelua voi antaa myös mikä tahansa yritys tai yhteisö, joka on hankkinut oikeudet niiltä tahoilta, jotka ovat kunkin kuvataiteen teoksen ja valokuvan oikeudenhaltijoita. Tällainen yritys voi olla esim. taidegalleria tai kuvataiteilijoiden yhdistys.

LISÄTIETOJA: Valokuvaajan uusi Tekijänoikeusopas 2006. Finnfoto ja Musta Taide. www.finnfoto.fi

4. Onko internetissä julkaistu teos menettänyt suojaansa?

Internet ja intranet käyttö sekä muu digitaalinen käyttö edellyttävät lupa- ja nimikäytäntöä aivan kuten analoginen käyttökin. Internetin alkuaikoina oli liikkeellä huhuja siitä, että internet olisi tekijänoikeuden villillänsi, jossa tekijänoikeuslain säännöt eivät päde. Näin ei onneksi ole ja kansainvälistä ja kansallista tekijänoikeuslainsäädäntöä on myös määrätietoisesti kehitetty säädösten yksityiskohtien osalta ottamaan huomioon digitaalisen käytön asettamat vaatimukset teosten ja lähioikeuksien suojalle.

Internet-käytön laajuus asettaa erityisiä vaatimuksia teosten käytön valvonnalle. Toisaalta erilaiset hakuohjelmat, suojaus- ja jäljitysohjelmat sekä teostiedostoissa oleva metadata helpottavat digitaalisen kuvan käytön seurantaa. Tekijänoikeuslaissa on sanktioitu teosta suojaavien tietojen poistaminen ilman tekijän lupaa.

5. Miten saan luvan internetistä löytämälleni teokselle?

Internetistä löytyvä teos edellyttää lupaa käyttöön. Usein teos voi olla internetissä rajatun poikkeussäännöksen perusteella esim. näyttelytiedotus käytössä. Aloita luvan pyytäminen alan tekijänoikeusyhdistykseltä. Jos tekijänoikeusjärjestö ei edusta kyseistä taiteilijaa, he voivat todennäköisesti ohjata eteenpäin.

Jos teoksessa ei internet-julkaisussa ole nimeä, etkä muutoin tiedä kuka taiteilija on, et voi saada tekijänoikeuslain edellyttämää lupaa. Tällöin teos on myös on laitettu internettiin vastoin taiteilijan oikeuksia. Silloin tulee lähteä liikkeelle laillisesta lähteestä ostamaan digitaalista tiedostoa ja lupaa.

6. Mitä ostan kun ostan digitaalisen teoksen?

Kun ostat digitaalisesta teoksen, ostat käyttöoikeuden. Käyttöoikeus voi olla rajoitettu tai rajoittamaton taloudellinen oikeus.

Tekijän moraaliset oikeudet pysyvät taiteilijalla ja lähioikeuden haltijalla. Myös taloudellinen tekijänoikeus säilyy tekijällä – ellei ole myyty kaikkia taloudellisia oikeuksia mukaan lukien edelleenluovuttamisoikeus. Käyttöoikeuden laajuus sovitaan ja sen hinta liittyy käytön laajuuteen. Yleensä käyttöoikeuksien laajuus on tuotteistettu tietyn hintaiseksi käyttöluvaksi esim. oikeudeksi käyttää kuva analogisen ja/tai sähköisen oppikirjan kuvituksena.

Ostajana sinun on hyvin tärkeää sopia ostosopimuksessa tarkasti, miten laajan käyttöoikeuden ostat. Ne oikeudet, joita ostajana et voi todistaa siirtyneen sinulle, jäävät tekijänoikeuden haltijan omaisuudeksi. Tämä on tekijänoikeuslain tulkintasäännös ja tekijänoikeuden ostajan on oman etunsa turvatakseen varmintaa tehdä kirjallinen sopimus tekijänoikeuksien ja muiden teokseen liittyvien oikeuksien siirtymisen laajuudesta ja yksityiskohdista.

7. Kuka omistaa teoksen?

Teokset ovat sekä fyysisiä esineitä että immateriaalista omaisuutta. Omistamisessa tuleekin tarkastella erikseen fyysisen kappaleen omistusta ja immateriaalioikeuksien omistusta. Tekijänoikeuslaissa on nimenomainen säännös siitä, että teoksen fyysisen kappaleen luovutus ei lainkaan siirrä immateriaalioikeuksia. Tekijänoikeus syntyy luovalle ihmiselle, teoksen tekijälle, ja sen voi siirtää häneltä pois ainoastaan pätevällä sopimuksella.

8. Miten teosta saa käyttää?

Tekijänoikeuslaki on sopimuksenvaraista, dispositiivista lainsäädäntöä. Tämä tarkoittaa sitä, että kuvan

käytössä ratkaisevaa on käyttöoikeuden ostajan ja oikeudenhaltijan välinen sopimus. Tämä sopimus menee tekijänoikeuslain säännösten ohi kun määritellään, miten kuvaa käytetään. Tämän vuoksi on erittäin tärkeää tehdä kuvan käyttöoikeuden ostamisesta selkeä sopimus. Kuvia ostavat tahot tekevät usein vakiosopimuksen, jota he tarjoavat oikeudenhaltijalle kuvaoikeuksia ostaessaan. Samoin menettelevät oikeuksien myyjät.

9. Milloin teosta saa käyttää ilmaiseksi?

Tekijänoikeuslain poikkeussäännökset mahdollistavat eräissä tapauksissa teoksen käytön ilman tekijän lupaa ja ilman korvausta. Sävellysteoksen osalta tällaista on esim. musiikin käyttö jumalanpalveluksessa. Kuvataiteen osalta tällaista käyttöä on teoksen käyttö näyttelytiedotuksessa, päiväntapahtumaa selostettaessa, taidearvostelussa ja tieteellisen artikkelin kuvituksena ilman sopimusta ja ilman korvausta. Poikkeussäännökset digitaalista käyttöä koskien on harmonisoitu EU:n Infosoc direktiivillä, jonka kansallisen voimaansaattamisen viimeiset muutokset astuivat Suomessa voimaan 1.1.2007. Direktiivi sisältää suljetun luettelon siitä, millaisia digitaalisen käytön poikkeussäännöksiä EU maissa voi olla. EU maat saivat pitää vanhat poikkeussäännöksensä analogisen käytön osalta. Esimerkiksi näyttelyluettelon valmistaminen edellyttää useimmissa EU-maissa taiteilijan lupaa. Suomi sai pitää analogista näyttelyluetteloa koskevan poikkeussäännöksensä, mutta digitaalisen näyttelyluettelon valmistamiseen näyttelyjärjestäjän toimesta tulee saada kuvataiteilijan lupa.

Poikkeussäännös ei poista tekijän moraalisia oikeuksia, ainoastaan taloudelliset oikeudet. Tekijän nimi ja lähde tulee ilmoittaa myös silloin, kun teos toisinnetaan poikkeussäännöksen nojalla ilman taiteilijan lupaa. Millään taholla ei ole velvollisuutta antaa ilmaisia palveluja poikkeussäännösten tarkoittamaan käyttöön. Näin ollen esimerkiksi kuva-arkisto voi veloittaa palvelustaan sopimuksen perusteella, vaikka kuva tulisi tieteelliseen artikkeliin kuvitukseksi.

Sopimusvapauden piiriin kuuluu, että tekijä voi myös sopimuksella antaa teoksen tekijänoikeuden hyväntekeväisyyskäyttöön tai muuten ilmaiseen käyttöön. Eräs tapa saada ilmainen käyttö lupa on hankkia käyttöoikeus Creative Commons lisenssillä. Tällöin lisenssiehdoista käy selkeästi ilmi, mihin käyttöön ilmainen lupa oikeuttaa luvansaajan.

10. Saako digitaalisessa muodossa olevaa teosta muuttaa?

Digitaalinen muuttaminen on teknisesti helppoa. Tästä ei kuitenkaan ole seurannut muutosta tekijänoikeuslain perusperiaatteeseen, jonka mukaan teoksen muuttamiseen tulee saada tekijän lupa. Jos esim. kuvaa on tarkoitus muuttaa, tulee ostajan kuvaoikeutta ostaessaan sopia oikeudenhaltijan kanssa siitä, että ostaja saa muuntelu-oikeuden. Tavallista lähioikeuden suojaamaa valokuvaa ostettaessa muuntelu-oikeus voidaan ostaa yleisenä oikeutena. Teoksen tekijän ja esittävän taiteilijan moraaliset oikeudet on suojattu sopimuksen muotoa koskevalla säännöksellä. Teoksen taiteellisen ominaislaadun muuttamisoikeus on pätevästi luovutettavissa vain laadultaan ja laajuudeltaan täsmennetyin muutoksen osalta. Yleisesti ottaen taiteilijat eivät suhtaudu myönteisesti siihen, että teosta muunnellaan. Taiteilija on alan huipputaiteilija, ja usein taiteilijan teoksen muuttaminen ei tuo käyttäjälle lisäarvoa. Teoksen muuttaminen ilman tekijän lupaa on tekijänoikeuslain vastaista käyttöä. Sen sijaan jo olemassa olevaa teosta voi käyttää lähtökohtana, kun luo uutta omaperäistä ilmaisua.

11. Miten tekijän nimi ilmoitetaan?

Tekijän nimi ilmoitetaan teoksen käytön yhteydessä. Tekijän nimi on suositeltavaa ilmoittaa teoksen välittömässä läheisyydessä. Esim. kun toisinnetaan kuvataiteen teoksen valokuva, ilmoitetaan

molemmat oikeudenhaltijat:

Kimmo Kuvanveistäjä: Ratsastajapatsas, pronssi 2007 © Kuvasto 2009

valokuva: © Ville Valokuvaaja 2009

12. Saako teoksen luovuttaa edelleen?

Tekijänoikeuslain nimenomaisen säännöksen mukaan tekijänoikeuden luovutus ei sisällä oikeutta luovuttaa tekijänoikeutta eteenpäin. Mikäli teoksen ostaja haluaa tekijänoikeuden edelleenluovutusoikeuden, on tästä sovittava nimenomaisesti.

Teos fyysisenä, analogisena kappaleena kuten maalauksena voidaan luovuttaa edelleen ilman tekijän lupaa. Julkisen esittämisen oikeus on tekijänoikeuslaissa jaettu kahteen osaan: julkinen näyttäminen ilman teknistä apuvälinettä ja julkinen näyttäminen teknisen apuvälineen avulla. Oikeus julkiseen näyttämiseen ilman teknistä apuvälinettä raukeaa, kun teos on myyty tekijän suostumuksella. Näin myyty teos voidaan luovuttaa edelleen ja sitä voidaan näyttää näyttelyssä seinälle ripustettuna tai lattialle asetettuna ilman tekijänoikeuslupaa.

Ääni- ja AV-tallenteen osalta julkisen esittämisen oikeus ei raukea, kun teoskappale myydään. Jos digitaalinen tiedosto luovutetaan tarvitsee uusi omistaja oikeudenhaltijalta luvan kappaleen valmistamiseen ja teoksen näyttämiseen monitorilla näyttelyssä tai internetissä. Digitaalisen teoksen suoja on kuvan osalta tiukempi kuin analogisen teoksen.

13. Kuinka kauan teos on suojattu?

Teoksen suoja-aika on 70 vuotta tekijän kuolinvuoden päättymisestä. Valokuvan suoja-aika on 50 vuotta valokuvan valmistamisvuoden päättymisestä. Esittävän taiteilijan ja ääni- ja kuvatallennetuottajan suoja-aika on 50 vuotta tallentamisvuoden päättymisestä. Esittävän taiteilijan suoja voi kuitenkin olla myös 50 vuotta tallenteen julkistamisvuodesta.

Tallenteen suoja alkaa tallentamishetkellä. Valokuvan ja valokuvateoksen suoja-aika alkaa kuvan ottamishetkellä. Teoksen suoja-aika alkaa, kun teoksen muoto on riittävän omaperäinen ja teoksen muoto on kiinnitetty analogiselle tai digitaaliselle alustalle.

14. Mitä jos kuva esittää ihmistä?

Tekijänoikeuslaki sisältää vain yhden ihmisen kuvaamista koskevan säännöksen: tilatun muotokuvan osalta tekijänoikeuden haltija ei saa käyttää oikeuttaan ilman tilaajan suostumusta. Yksityisyyden suoja koskevat säännökset rikoslaissa sääntelevät henkilön kuvan käyttöä ja yksityisyyden suoja. Julkisen sanan neuvosto antaa lausuntoja yksityisyyden suojasta.

Henkilön kuvan käyttöä markkinoinnissa on säännelty ICC:n markkinoinnin perussäännöillä. Niiden mukaan tunnistettavan henkilön kuvan käytölle markkinoinnissa on saatava henkilön suostumus. Suomalaisen oikeuskäytännön mukaan henkilön kuvan käytölle markkinoinnissa on saatava henkilön suostumus. Myös henkilöön, kuten tunnettuun taiteilijaan, viittaaminen markkinoinnissa edellyttää lupaa. Esittävän taiteilijan kuvaaminen on esittävän taiteilijan esityksen tallentamista ja edellyttää taiteilijan luvan.

LISÄTIETOJA: Paula Paloranta: Markkinointioikeus käytännössä. Talentum 2008.

Hoikka Mikko: Oikeus omaan kuvaan. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja 2004.

Tiilikka Päivi: Sananvapaus ja yksilön suoja. WSOY pro 2007.

15. Mitä jos kuva esittää rakennusta?

Fyysisen rakennuksen saa vapaasti kuvata tekijänoikeuslain poikkeussäännöksen mukaisesti. Tämä tarkoittaa talon tai muun rakennelman kaksiulotteista kuvaamista, siis esim. digitaalista valokuvaa. Poikkeussääntö ei poista arkkitehdin moraalisia oikeuksia. Siten arkkitehdin nimi on ilmoitettava rakennuksen kuvaa toisinnettaessa. Jos toisintamisyhteys voi loukata arkkitehdin moraalisia oikeuksia, kuten mainoskäyttö, on käyttöön moraalisten oikeuksien vuoksi saatava arkkitehdin lupa. Markkinoinnin perussääntöjen mukaan on rakennuksen tai muun yksityisomaisuuden kuvaamiseen hankittava omistajan lupa, jos rakennusta käytetään tavalla, joka on omiaan antamaan käsityksen omistajan suostumuksesta käyttöön tuotteen markkinoinnissa.

Kolmiulotteinen kuvaaminen esim. pienoismallin valmistaminen edellyttää arkkitehdin lupaa. Arkkitehtuuripiirrookset on suojattu joko kirjallisina teoksina tai kuvataiteen teoksina. Niiden toisintamiseen kuvamalla tarvitaan arkkitehdin lupa.

LISÄTIETOJA: Arkkitekternas uphovssrätt.

16. Mitä jos kuva esittää julkisella paikalla olevaa patsasta?

Tekijänoikeuslain rajoitussäännöksen nojalla julkisella paikalla pysyvästi sijaitsevat teokset voi vapaasti kuvata. Patsaan kuvan käyttö pääaiheena ansiotarkoituksessa edellyttää kuitenkin kuvanveistäjän lupaa. Sanoma- ja aikakauslehdet saavat kuitenkin käyttää artikkelin kuvituksena julkisella paikalla pysyvästi sijaitsevia teoksia ilman lupaa ja ilman korvausta.

17. Sopimusesimerkkejä:

Valokuvia kuvataiteen teoksesta otetaan nykyisin yleensä digitaalisina valokuvina ja levitetään digitaalisina kuvatiedostoina, jolloin sovitaan myös digitaalisen tiedoston toimittamiseen ja säilyttämiseen liittyvistä kysymyksistä. Erityisesti museoiden kuva-arkistoissa on runsaasti myös analogisia valokuvia kuvataiteen teoksista.

Sopimus kuvataiteilijan tekijänoikeudesta, valokuvaajan oikeudesta, digitaalisesta kuvatiedostosta ja kuvan käytön ehdoista voidaan tehdä myös esim. internet sivulla annettavan suostumuksen avulla. Tällöin sopimuksen tekemiseen ja kuvan toimittamiseen digitaalisessa muodossa kuluu vain joitakin minuitteja. Vaikka prosessi voi olla juridisesti ja teknisesti monimutkainen, ei kuvan ostajan tarvitse aina ratkaista näitä ongelmia työläästi. Palveluissa, joita kuvan ostajille on kehitetty, on kuvan ostaminen tehty helpoksi.

Esimerkki:

Maalauksen kuvan käyttöoikeus esitteen kuvitukseen

Ennen kuin käyttöoikeuskauppa tehdään maalaukselle on fyysisesti tapahtunut seuraavaa: maalaus on valokuvattu analogisesti tai digitaalisesti – kuvatiedosto on saatettu levitykseen sopivaan digitaaliseen muotoon – digitaalinen kuva on myyty verkkopalvelussa esitteen tilaajalle – digitaalinen kuva on kulkenut taittajalta kirjapainoon sähköisessä muodossa yhdessä muun taittetun materiaalin kanssa – lopputuote on paperille painettu analoginen esite.

Maalausta valokuvattaessa ja digitaalista kuvatiedostoa käsiteltäessä on suurta painoa pantu sille, että alkuperäisen maalauksen värit toistuvat mahdollisimman todenmukaisina ja että kuvatiedoston oheen on liitetty riittävästi tietoa kirjapainolle, joka lopullisesti toisintaa kuvan. Kuvan sisältämän informaation lisäksi kuvatiedostoon voidaan liittää metadataa, jossa on tietoa tekijästä, kuvasta ja tekijänoikeudesta.

B Kuvan käyttö sähköisessä julkaisussa

Oikeuksista sopiminen on edellytys kuvan käytölle ja kaikelle sähköiselle liiketoiminnalle, jossa kuvaa käytetään.

C Digitaalisen kuvataiteen teoksen ostaminen

Digitaalinen käyttö ja tekijänoikeus

OSTAJAN JA MYYJÄN OPAS

HYVÄ TIETÄÄ MYYJÄNÄ

1. Tekijänoikeus on helppoa: anna lupa ja tee sopimus!

Tekijänoikeuslain nojalla sinulle tekijänä syntyy immateriaalista omaisuutta: tekijänoikeus luomiisi teoksiin on omistamaasi pääomaa. Tämän pääoman käytöstä määrää antamalla käyttöluovia ja tekemällä sopimuksia. Voit myydä rajatun käyttöoikeuden tai rajoittamattomat taloudelliset oikeudet teoksiisi. Erittäin tärkeää on myös yhteistyöprojekteissa toisten taiteilijoiden kanssa sopia jo työn alussa syntyvän teoksen levittämisestä ja tekijänoikeuskorvausten jakoperusteista.

Voit antaa tekijänoikeussopimusten tekemisen ja lupien myöntämisen alasi tekijänoikeusjärjestön tehtäväksi. Järjestölle ei siirry sinun pääomasi omistusoikeus, järjestö ainoastaan suorittaa sinulle tekijänoikeuden hallinnointipalveluja ja tekijänoikeuskorvauksia sen ajan kun olet asiakkaana. Järjestö ei myöskään myy pääomaasi käyttäjäasiakkaille, vaan asiakkaat ostavat ainoastaan rajatun käyttöoikeuden nimettyihin teoksiisi määräajaksi ja määritellyn käytön osalta. Toimitpa itsenäisesti tai järjestön asiakkaana, sinun on hyvä tietää tekijänoikeudesta, jotta yhteistyökumppaneittesi kanssa syntyy selkeitä etusi turvaavia sopimuksia ja voit hyödyntää tekijänoikeudella suojattua pääomasi.

LISÄTIETOJA: Harenko Kristiina, Niiranen Valtteri ja Tarkela Pekka: Tekijänoikeus. Kommentaari ja käsikirja. WSOY pro 2006.

2. Miten tekijänoikeuslain suoja syntyy?

- Ajatus teoksesta on taiteilijalla ideana – idea ei saa tekijänoikeuslain suojaa.
- Taiteilija on päättänyt mistä aiheesta hän tekee teoksen – aihe ei saa tekijänoikeuslain suojaa.
- Taiteilija luo itsenäisen omaperäisen teoksen ja kiinnittää sen alustaan : esim. analogisesti paperille tai digitaalisesti tietokoneen kovalevyn muistiin – teos saa tekijänoikeussuojaa siitä hetkestä lähtien kun teos on riittävän omaperäinen ylittääkseen teoskynnyksen ja teos on kiinnitetty alustaan.

3. Kenelle tekijänoikeuslain suoja syntyy?

Oikeus teokseen voi syntyä vain luonnolliselle henkilölle, sille joka on luonut teoksen itsenäisen omaperäisen muodon. Tuottajan oikeus voi syntyä myös oikeushenkilölle.

Mikäli teos koostuu useasta osasta, syntyy jokaiselle tekijälle tekijänoikeus siihen osaan jonka hän on luonut. Mikäli teoksen osia ei voi erottaa toisistaan, syntyy tekijänoikeus yhteisesti kaikille niille, jotka ovat yhteisesti luoneet teoksen. Tällöin teoksen käyttöön on saatava lupa kaikilta tekijöiltä, jos teosta halutaan käyttää. Kun aloitetaan taiteilijoiden yhteisprojekti taideteoksen tekemiseksi on tärkeää, että sovitaan jo ennen työn aloittamista, miten valmiin työn levittäminen hoidetaan ja miten siitä saatavat tulot jaetaan.

LISÄTIETOJA: Haarman Pirkko-Liisa: Tekijänoikeus ja lähioikeudet. Talentum 2005.

4. Pitääkö tekijänoikeus rekisteröidä?

Tekijänoikeuden rekisteröiminen ei ole edellytys suojan syntymiselle, eikä Suomessa voi rekisteröidä tekijänoikeutta viranomaisten toimesta. Kaikki tekijät voivat käyttää ©-merkintää, se kertoo tekijänoikeussuojasta, mutta sillä ei ole oikeutta luovaa merkitystä. Tuottaja voi käyttää P merkintää. Kuvan voi rekisteröidä suojatuksi mallisuojuksella tai osana tavaramerkkiä. Nämä suojamuodot ovat maksullisia ja syntyvät viranomaisrekisteröinnillä. Rekisteröity tavaramerkki merkitään ™ tunnuksella.

LISÄTIETOJA:

Oesh Rainer, Rinkineva Marja-Leena, Hietamies Heli, Puustinen Karri: Mallioikeus. Muotoilun suoja. Talentum 2005.

Salmi Harri, Häkkänen Petteri, Oesch Rainer ja Tommila Marja: Tavaramerkki. Kauppakaari 2001.

Rehbinder Maria: Kuvataiteen teoksen, valokuvateoksen ja valokuvan suoja. www.kuvasto.fi

Nordell Per Jonas: Rätten till det visuella. Jure Ab 1997.

Stokes Simon: Art copyright. Hart Publishing 2001.

Kearns Paul: The legal concept of Art. Hart Publishing 1998.

5. Mitä myyn, kun myyn kuvataiteen teoksen digitaalisessa muodossa?

Tekijänoikeuksien ja lähioikeuksien siirtymisen laajuudesta ja yksityiskohdista on aina syytä tehdä kirjallinen sopimus. Kirjallisen sopimuksen tekeminen ei ole epäluottamuksen osoitus, vaan kertoo siitä, että arvostat asiakastasi ja haluat varmistaa, ettei yhteistyötänne hankaloita oikeuksien siirtymiseen liittyvä epäselvyys tai väärinkäsitys. Helpointa sinulle ja ostajalle on, jos sinulla on valmis sopimus pohja jonka voit täyttää ostajan kanssa. Sopimusmalleja on eri tilanteisiin.

Periaatteessa tekijänoikeuden luovutus ei ole sen monimutkaisempaa kuin vaikkapa makkaran myynti: voit myydä koko makkaran (kaikki oikeudet edelleenluovutus oikeudella) tai esim. 200 grammaa (käyttöoikeus kotisivulle xxx.fi 5 vuodeksi). Voit myös myydä erilaatuisia oikeuksia kuten: yksinoikeuden, jolloin et itse enää saa käyttää teosta, ei-yksinomaisen oikeuden, jolloin voit myydä oikeuksia samaan teokseen myös muille tahoille tai sole right -oikeuden, jolloin voit itse käyttää teosta, mutta et enää myydä käyttöoikeuksia kolmansille. Kuvasto myy hallinnoidessaan tekijänoikeuksia ei-yksinomaisia oikeuksia.

6. Mitä omistusoikeuteni sisältää?

Tekemäsi taideteos ja sen tekijänoikeus ovat sinulle sekä materiaalista että immateriaalista omaisuutta. Omistusoikeus fyysiseen kappaleeseen siirtyy sinulta pois myyntiä koskevalla sopimuksella. Tekijänoikeuslaissa on nimenomainen säännös siitä, että teoksen fyysisen kappaleen luovutus ei lainkaan siirrä immateriaalioikeuksia. Tekijänoikeutesi voi siirtyä sinulta pois vain sopimuksella.

7. Miten ilmoitan nimeni?

Merkitse nimesi teoksen takapuolelle tai kehykseen vaikka olisit jo signeerannut teoksesi. Tekijän nimi on

suositeltavaa ilmoittaa teoksen välittömässä läheisyydessä. Muistathan ilmoittaa myös valokuvaajan nimen, jos olet saanut häneltä kuvan.

Esimerkki:

© Kimmo Kuvanveistäjä: Ratsastajapatsas, pronssi 2007

valokuva: © Ville Valokuvaaja 2009

8. Miten määrään teokseni käytöstä?

Tekijänoikeuslaki on sopimuksenvaraista, dispositiivista lainsäädäntöä. Tämä tarkoittaa sitä, että kuvan käytössä ratkaisevaa on se sopimus jonka olet tehnyt ostajan kanssa. Tämä sopimus menee tekijänoikeuslain säännösten ohi kun määritellään, miten kuvaa käytetään. Tämän vuoksi on erittäin tärkeää tehdä käyttöoikeuden myymisestä selkeä sopimus. Sopimusmalleja on Kuvaston kotisivuilla www.kuvasto.fi sekä esim. sivuilla www.pikseli.fi.

Mahdollisuuttasi määrätä kuvan käytöstä rajoittavat tekijänoikeuslain säännökset, jotka antavat eräille tahoille kuten tiedotusvälineille oikeuden kuvata ja julkaista kuvia julkistetuista taideteoksistasi ilman lupaa ja ilman korvausta. Teos on julkistettu, kun se esimerkiksi asetetaan näytteille julkiseen näyttelyyn.

9. Miten voin käyttää muiden teoksia tehdessäni uutta taideteosta?

Tekijänoikeus suojaa teosta muutettuna ja toista tekotapaa käyttäen. Toisaalta, jos käytät toisen teosta lähtökohtana ja luot uuden itsenäisen omaperäisen teoksen, syntyy sinulle tähän uuteen teokseen itsenäinen tekijänoikeus, etkä tarvitse tekijänoikeuslupaa alkuperäiseltä tekijä.

Suoja-ajan jälkeen teoksen tekijän perillisten taloudelliset ja moraaliset oikeudet loppuvat. Vapaus käyttää taidehistorian teoksia joko sellaisenaan tai osana omia teoksiasi sinulla on, kun kyseisen taiteilijan suoja-aika on ohi.

10. Mitä jos kuvaan ihmistä? 13.4.2010

Jos haluat varmistaa, että mallisi ymmärtää miten hänen kuvaansa tullaan käyttämään, tee mallin kanssa kirjallinen sopimus siitä että sinulla on oikeus käyttää henkilön kuvaa kun toisinnat ja levität taideteosasi. Esim. avioerot ja muut ihmisten väliset tunne-elämän konfliktit voivat tehdä henkilön kuvan käytön riitakysymykseksi teoksen valmistumisen jälkeisessä tulevaisuudessa.

LISÄTIETOJA:

Hoikka Mikko: Oikeus omaan kuvaan. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja 2004.

Tiilikka Päivi: Sananvapaus ja yksilön suoja. WSOY pro 2007.

11. Mitä jos julkaisen teokseni internetissä?

Kun laitat omia teoksiasi internettiin on hyvä suojata teoksia sekä teknisesti, että © merkinnällä ja tiedottamalla tekijänoikeudestasi.